

Тарасенко Д.Л., Паклін В.В.

АНАЛІЗ СТАНУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЗАДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. У статті комплексно досліджено вплив повномасштабної війни на аграрний сектор України, актуалізовано проблеми розвитку сільських територій у кризових умовах, проаналізовано зміну ділових очікувань сільськогосподарських підприємств на основі щорічних опитувань, що дозволило виявити динаміку настроїв галузі, адаптивність підприємств до воєнних ризиків, а також основні економічні та управлінські чинники формування стратегічних рішень. Доведено, що в умовах війни сільське господарство залишається ключовим елементом економіки, а стабільність експортної логістики й інституційна спроможність влади критично важливі для подальшого розвитку галузі. Аргументовано необхідність удосконалення публічного управління – зокрема через децентралізацію, цифровізацію, підтримку малого бізнесу, активізацію громадської участі та розширення міжнародної співпраці. Проаналізовано масштабні прямі й опосередковані збитки галузі, завдані руйнуванням інфраструктури, порушенням логістики, забрудненням і мінуванням земель.

Встановлено, що незважаючи на численні виклики, українські аграрії демонструють здатність до адаптації та прагнення до відновлення ділової активності. Наголошено, що реалізація позитивних очікувань залежить від узгоджених дій держави, міжнародних партнерів та самих підприємств. У довгостроковій перспективі – навіть в умовах війни – сільське господарство може зберегти статус одного з ключових секторів української економіки.

Визначено пріоритетні напрями реформування механізмів державної підтримки аграрного сектору, орієнтованих на посилення стійкості сільських територій в умовах воєнних викликів та відновлення післякризового розвитку. Показано, що держава активно працює над створенням страхових механізмів, субсидій та програм підтримки для сільгоспвиробників. Міжнародна допомога та ініціативи на кшталт «зернового коридору» частково стабілізували ситуацію, але повноцінне відновлення галузі можливе лише за умов сталого миру та деокупації територій. Доведено доцільність удосконалення механізмів публічного управління розвитком сільських територій в умовах війни. Охарактеризовано комплексний підхід до управління розвитком сільських територій, який створює основу для сталого відновлення аграрного сектору України після війни.

Ключові слова: сільські території, аграрний сектор, ділова активність, публічне управління, повоєнне відновлення, розвиток агровиробництва.

Постановка проблеми. Розвиток аграрної галузі – це не лише джерело валютної виручки, але й запорука соціальної стабільності та продовольчої безпеки України. Сільське господарство є однією з ключових сфер економіки, особливо в умовах війни, адже Україна посідає провідні позиції у світі з експорту зернових і олійних культур. Відновлення аграрного сектору відіграє важливу роль у забезпеченні стабільності глобальних продовольчих ринків. Війна в Україні створила безпрецедентні виклики для сільських територій, які зазнали руйнувань інфраструктури, втрати населення та економічного спаду. У цих умовах публічне управління відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості та відновленні сільських громад. Необхідно адаптувати існуючі механізми

управління до нових реалій, впроваджуючи інноваційні підходи та залучаючи всі рівні влади і громадянське суспільство.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, на які спирається автор. У вітчизняному науковому просторі питання стану та подальшого розвитку аграрного сектору України, оцінки рівня ділової активності підприємств та визначення ролі і можливостей публічного управління в цій сфері є предметом активного дослідження [1-7].

Мета статті. Метою статті є дослідження впливу війни на стан аграрного сектору України за показниками очікувань ділової активності сільськогосподарських підприємств задля визначення особливостей публічного управління АПК в умовах війни та повоєнного відновлення України.

Викладення основного матеріалу. Агропромисловий комплекс (АПК), що забезпечує близько 10% ВВП та понад 40% валютної виручки, зазнав значних втрат як у виробничому, так і в логістичному вимірах. Аналіз впливу війни на аграрний сектор України виявив багатомільярдні збитки. Станом на вересень 2024 року прямі та опосередковані втрати українських аграріїв перевищили 40 мільярдів доларів США. Підтверджені прямі збитки аграрного сектора перевищили 8,7 мільярда доларів США. Вони включають руйнування інфраструктури, господарських об'єктів, порушення логістичних ланцюгів, а також знищення та крадіжку ворогом зерна і сільськогосподарської техніки. Окрім цього, непрямі збитки становлять щонайменше 30,5 мільярда доларів США, і ця сума, на жаль, не є остаточною. Після завершення оцінки шкоди, завданої підривом Каховської ГЕС, сума втрат значно зросте.

Додатково важко оцінити наслідки забруднення сільськогосподарських угідь вибухонебезпечними предметами, руйнування верхніх шарів ґрунту через обстріли та вибухи, а також шкоду від розмінування територій.

Окрім того, значна частина території України залишається замінованою. Потенційно забрудненими вибухонебезпечними предметами є близько 174 тисяч квадратних кілометрів земель, без урахування тимчасово окупованих регіонів.

Сільськогосподарський сектор України, який завжди відігравав ключову роль у формуванні національного ВВП і забезпеченні продовольчої безпеки, зазнав значного тиску в умовах війни. У цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження очікувань аграрних підприємств стосовно подальшого розвитку їхньої ділової активності. Аналіз таких очікувань дозволяє зрозуміти настрої бізнесу, оцінити рівень адаптивності галузі до воєнних ризиків та з'ясувати основні чинники, що впливають на формування стратегічних рішень.

Зазначений аналіз можливо зробити за даними Державної служби статистики, яка розробила відповідну методику, вона є невід'ємною частиною методологічного забезпечення державного статистичного спостереження «Стан ділової активності підприємств» [8]. Її розробили фахівці департаменту структурної статистики Держстату. Затвердження Методики відбулося рішенням Комісії з удосконалення методології та звітної документації Держстату (протокол № КПУМ/20-24 від

1 листопада 2024 року). Методика обчислення індикаторів ділових очікувань (Методика) описує порядок і алгоритми розрахунку таких показників, як індикатори ділової впевненості за видами економічної діяльності, індикатор споживчої впевненості, діловий клімат, економічні настрої, а також очікування щодо зайнятості. Розробка Методики здійснювалась відповідно до вимог ЄС і з урахуванням вітчизняних потреб.

У країнах-членах ЄС, згідно з Гармонізованою програмою ЄС [9], обов'язковими є такі ключові індикатори ділових очікувань: індикатори ділової впевненості в промисловості, будівництві, роздрібній торгівлі та сфері послуг; індикатор ділового клімату; споживча впевненість; економічні настрої; очікування щодо зайнятості. Ці композитні індикатори публікуються щомісяця Генеральним директором з економічних та фінансових питань Європейської комісії.

Нами були проаналізовані результати опитувань керівників сільськогосподарських підприємств впродовж 2019–2024 років. Їх результати наведені у табл. 1-4.

За результатами обстеження сільськогосподарських підприємств виявлено такі очікування респондентів щодо стану їх ділової активності в порівнянні з попереднім кварталом впродовж 2015-2024 рр. (рис. 1-4).

Проведений аналіз показав суттєві зміни ситуації з початком війни.

У перші місяці війни сільськогосподарські підприємства зіткнулися з критичною невизначеністю. За даними опитувань, проведених профільними асоціаціями (зокрема Всеукраїнською аграрною радою), більшість керівників не мали чітких уявлень щодо майбутнього розвитку бізнесу. У ситуації обмеженого доступу до ресурсів, логістичних бар'єрів та постійної загрози фізичного знищення активів, стратегічне планування було суттєво ускладнене.

Очікування у 2022–2023 роках демонстрували в основному песимістичні настрої. Згідно з результатами досліджень Київської школи економіки, понад 60% сільгоспвиробників очікували скорочення виробництва, 47% – зниження прибутковості, а третина – ризикували повною зупинкою діяльності. Проте вже у 2024 році зафіксовано помірне зростання оптимізму, особливо серед середніх і великих аграрних холдингів, які змогли частково адаптуватися до нових умов.

Таблиця 1

**Результати опитування сільськогосподарських підприємств у жовтні 2019 року
(відсотків до загальної кількості опитаних підприємств) (858 підприємств).
Сільське господарство (розділ 01, крім груп 01.6, 01.7 за КВЕД-2010)**

Питання	Тенденція зміни показника					
	збіль- шився	не змі- нився	змен- шився	не відпо- віли	баланс	зміна балансу до III кв. 2019, в.п.
Як змінився обсяг виробленої продукції за липень-вересень 2019 р.	63	25	12	0	51	29
Як змінився обсяг реалізованої продукції на зовнішніх ринках за липень-вересень 2019 р.:	збіль- шився	не змінився	змен- шився	немає експорту	баланс	зміна балансу до III кв. 2019, в.п.
у межах ЄС	14	15	3	68	11	9
за межами ЄС	8	15	3	74	5	4
Як Ви оцінюєте поточний обсяг запасів продукції, призначеної для реалізації	дуже великий	достатній	дуже малий	немає запасів про- дукції для реалізації	баланс	зміна балансу до III кв. 2019, в.п.
	1	80	10	9	-9	0
Як, на Вашу думку, зміняться в жовтні-грудні 2019 р.:	більше	без змін	менше	не відпо- віли	баланс	зміна балансу до III кв. 2019, в.п.
обсяг виробленої продукції	27	36	37	0	-10	-62
ціни на продукцію підприємства	27	57	16	0	11	-2
кількість працівників	5	58	36	1	-31	-43

Таблиця 2

**Результати опитування сільськогосподарських підприємств у жовтні 2021 року
(відсотків до загальної кількості опитаних підприємств) (841 підприємств).
Сільське господарство (розділ 01, крім груп 01.6, 01.7 за КВЕД-2010)**

Питання	Тенденція зміни показника					
	збіль- шився	не змі- нився	змен- шився	не відпо- віли	баланс	зміна балансу до III кв. 2021, в.п.
Як змінився обсяг виробленої продукції за липень-вересень 2021 р.	65	26	9	0	56	50
Як змінився обсяг реалізованої продукції на зовнішніх ринках за липень-вересень 2021 р.:	збіль- шився	не змінився	змен- шився	немає експорту	баланс	зміна балансу до III кв. 2021, в.п.
у межах ЄС	16	13	3	68	13	12
за межами ЄС	10	14	2	74	8	8
Як Ви оцінюєте поточний обсяг запасів продукції, призначеної для реалізації	дуже великий	достатній	дуже малий	немає за- пасів про- дукції для реалізації	баланс	зміна балансу до III кв. 2021, в.п.
	2	86	7	5	-5	8
Як, на Вашу думку, зміняться в жовтні-грудні 2021 р.:	більше	без змін	менше	не відпо- віли	баланс	зміна балансу до III кв. 2021, в.п.
обсяг виробленої продукції	42	31	27	0	15	-43
ціни на продукцію підприємства	45	47	8	0	37	29
кількість працівників	5	65	30	0	-25	-41

Таблиця 3

**Результати опитування сільськогосподарських підприємств у жовтні 2022 року
(відсотків до загальної кількості опитаних підприємств) (524 підприємств).
Сільське господарство (розділ 01, крім груп 01.6, 01.7 за КВЕД-2010)**

Питання	Тенденція зміни показника					
	збіль- шився	не змі- нився	змен- шився	не відпо- віли	баланс	зміна балансу до III кв. 2022, в.п.
Як змінився обсяг виробленої продукції за липень–вересень 2022 р.	61	26	13	0	48	44
Як змінився обсяг реалізованої продукції на зовнішніх ринках за липень–вересень 2022 р.:	збіль- шився	не змінився	змен- шився	немає експорту	баланс	зміна балансу до III кв. 2022, в.п.
у межах ЄС	25	13	7	55	18	19
за межами ЄС	13	13	3	71	10	15
Як Ви оцінюєте поточний обсяг запасів продукції, призначеної для реалізації	дуже великий	достатній	дуже малий	немає запасів про- дукції для реалізації	баланс	зміна балансу до III кв. 2022, в.п.
	8	76	13	3	-5	-4
Як, на Вашу думку, зміняться в жовтні–грудні 2022 р.:	більше	без змін	менше	не відпо- віли	баланс	зміна балансу до III кв. 2022, в.п.
обсяг виробленої продукції	37	36	27	0	10	-30
ціни на продукцію підприємства	37	48	15	0	22	33
кількість працівників	4	66	30	0	-26	-28

Таблиця 4

**Результати опитування сільськогосподарських підприємств у жовтні 2024 року
(відсотків до загальної кількості опитаних підприємств) (749 підприємств).
Сільське господарство (розділ 01, крім груп 01.6, 01.7 за КВЕД-2010)**

Питання	Тенденція зміни показника					
	збіль- шився	не змі- нився	змен- шився	не відпо- віли	баланс	зміна балансу до III кв. 2024, в.п.
Як змінився обсяг виробленої продукції за липень–вересень 2024 р.	65	25	10	0	55	42
Як змінився обсяг реалізованої продукції на зовнішніх ринках за липень–вересень 2024 р.:	збіль- шився	не змі- нився	змен- шився	немає ек- порту	баланс	зміна балансу до III кв. 2024, в.п.
у межах ЄС	21	16	7	56	14	11
за межами ЄС	11	18	5	66	6	7
Як Ви оцінюєте поточний обсяг запасів продукції, призначеної для реалізації	дуже великий	достатній	дуже малий	немає запасів про- дукції для реалізації	баланс	зміна балансу до III кв. 2024, в.п.
	2	84	11	3	-9	1
Як, на Вашу думку, зміняться в жовтні–грудні 2024 р.:	більше	без змін	менше	не відпо- віли	баланс	зміна балансу до III кв. 2024, в.п.
обсяг виробленої продукції	26	36	38	0	-12	-64
ціни на продукцію підприємства	45	47	8	0	37	20
кількість працівників	4	70	26	0	-22	-19

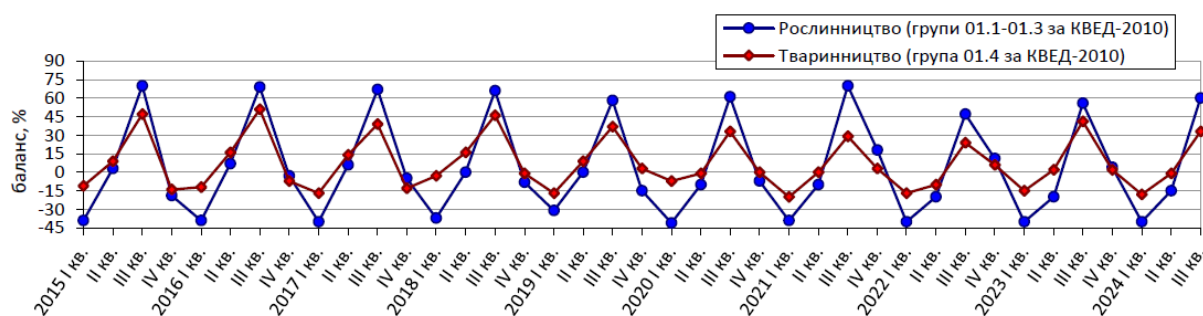

Рис. 1. Очікувані зміни обсягу виробництва продукції сільського господарства

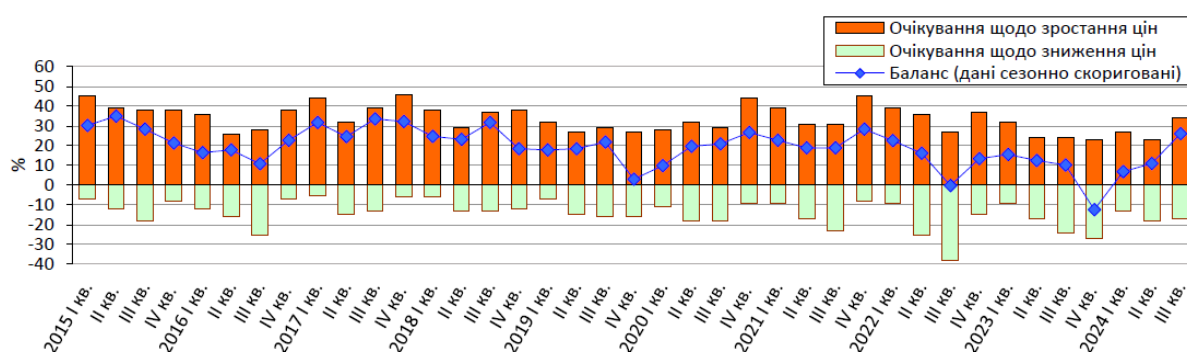

Рис. 2. Очікувані зміни цін на продукцію сільськогосподарських підприємств

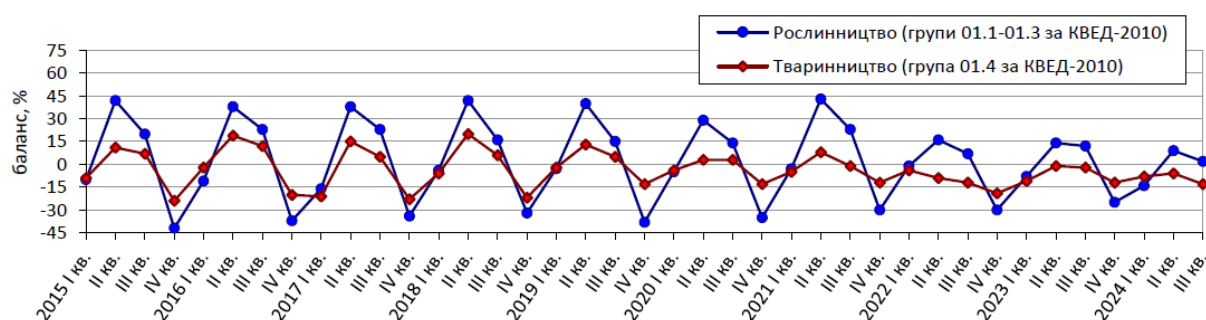

Рис. 3. Динаміка зміни кількості працівників на сільськогосподарських підприємствах

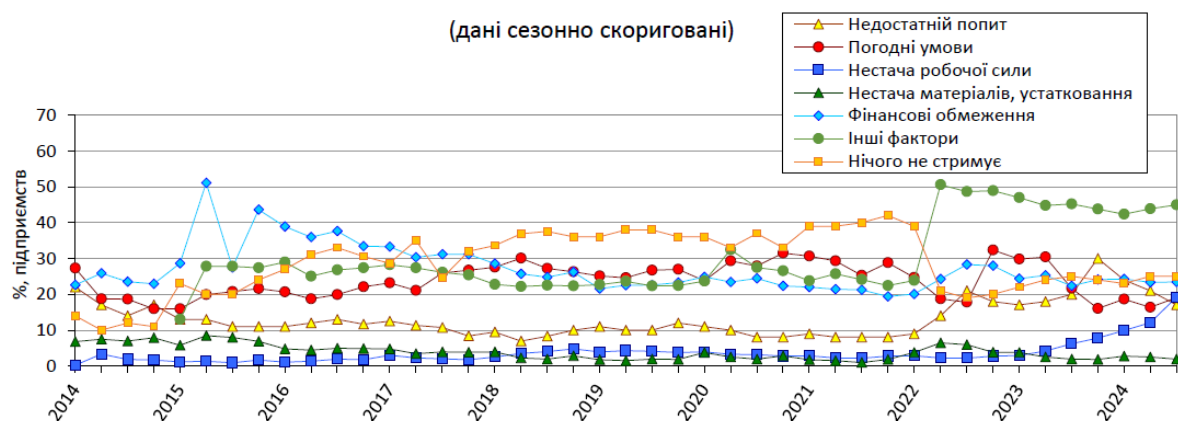

Рис. 4. Фактори, що стримують сільськогосподарську діяльність

Аналізом встановлено, що очікування аграрних підприємств формуються під впливом ряду внутрішніх та зовнішніх чинників.

Перш за все – це безпекова ситуація. Рівень загроз у регіоні визначає не лише можливість ведення господарської діяльності, але й інвестиційні рішення підприємств. У відносно безпечних регіонах Центральної та Західної України зберігаються позитивні очікування, у той час як у прифронтових зонах ділова активність значно обмежена.

Важливою також є державна підтримка. Субсидії, пільгове кредитування (наприклад, програма «5-7-9%»), компенсації за знищене майно – усі ці інструменти формують довіру до держави та спонукають до інвестицій навіть в умовах війни.

Не менш важливою є міжнародна допомога. Очікування щодо стабілізації експортної логістики, участь у міжнародних програмах (наприклад, підтримка FAO, USAID, EU4Business) мають вирішальне значення для стратегічних прогнозів підприємств.

Суттєве значення мають нові логістичні маршрути. Функціонування «зернового коридору», розвиток прикордонної інфраструктури, залізничних та автомобільних сполучень з ЄС стає критичним чинником формування оптимістичних очікувань щодо експорту та прибутковості.

Впливовим фактором є технологічна модернізація. Підприємства, що мають доступ до сучасних агротехнологій, демонструють вищу гнучкість та краще адаптуються до нестабільного середовища, а отже – мають більш позитивні очікування.

Аналізуючи очікування сільськогосподарських підприємств, можна запропонувати три основні сценарії розвитку ділової активності.

1. Оптимістичний сценарій. Передбачає покращення безпекової ситуації, стабільне функціонування логістики, посилення міжнародної підтримки та ефективну державну політику. У цьому разі очікується поступове зростання інвестиційної активності, розширення посівних площ та зростання частки експорту.

2. Реалістичний сценарій. Передбачає збереження воєнного статусу-кво з періодичними загрозами та частковим блокуванням експортних маршрутів. У таких умовах більшість підприємств орієнтуватимуться на внутрішній ринок, зберігаючи обережність у капіталовкладеннях.

3. Песимістичний сценарій. У разі ескалації конфлікту або втрати ключових логістичних можливостей очікується масове скорочення виробництва, банкрутства малих і середніх господарств,

та консервація значної частини аграрного потенціалу країни.

В умовах сьогодення держава гостро потребує впровадження довгострокових ініціатив для підтримки аграрного сектору. Одним із основних інструментів у цьому напрямі стала фінансова програма Європейського Союзу – Ukraine Facility.

Міністерство аграрної політики та продовольства України також реалізує низку фінансових програм, що вже викликали значний інтерес серед фермерів. Зокрема, 10 вересня 2024 року стартував прийом заявок на фінансову допомогу аграріям, які працюють у зонах бойових дій або поруч з ними. Сума виплат може сягати двох тисяч гривень за гектар. Програма одразу отримала велику популярність – за першу добу подано 314 заявок.

Крім цього, діє ще кілька програм підтримки, зокрема на гектар землі, а також на утримання великої рогатої худоби, кіз та овець. Наприклад, найближчим часом 7803 виробники отримали 870,45 мільйона гривень за площу своїх угідь. Загалом бюджет програми – 1,260,9 мільйона гривень, що дозволить надати допомогу ще приблизно 3500 аграріям впродовж 2024 року. Кошти охоплюють 565 тисяч гектарів, із яких майже 390 тисяч вже враховано.

Окрему увагу Міністерство приділяє підтримці аграріїв з деокупованих регіонів: у 2024 році 3114 господарств отримають 795,7 мільйона гривень для обробки 99,5 тисяч гектарів. У сфері тваринництва 15,2 тисячі виробників отримають фінансування за утримання 76,7 тисяч голів великої рогатої худоби та 90,5 тисяч – овець і кіз. Загалом у 2024 році фінансову допомогу отримають майже 30 тисяч фермерів.

Ці програми орієнтовані на дрібних виробників – з площею землі до 120 гектарів, до 100 голів ВРХ або до 500 голів кіз та овець. Такий підхід запобігає концентрації ресурсів у руках великих агрохолдингів.

Середні показники підтверджують точковість підтримки: у середньому виплати на гектар отримують господарства з 35 гектарами; в деокупованих регіонах – з 32 гектарами; у тваринництві – 6 голів ВРХ або 51 голова овець і кіз.

Розміри допомоги теж суттєві: 4 тисячі гривень за гектар, 8 тисяч – для деокупованих територій, 7 тисяч – за одну голову ВРХ, 2 тисячі – за козу чи вівцю. У середньому господарства з рослинництва отримують 140 тисяч гривень, з деокупованих регіонів – 256 тисяч, у тваринництві – 102 тисячі (кози й вівці) та 42 тисячі (ВРХ).

Попит на програми значно перевищив очікування: кошти вичерпувались ще до завершення

строків подання заявок, що різко контрастує з попередніми роками.

Завдяки створеному Державному аграрному реєстру (ДАР), понад 175 тисяч агровиробників матимуть зручний доступ до державних послуг і підтримки.

Описані програми – лише частина доступних можливостей. Аграрії також можуть отримати 50% гарантії на кредити, скористатися програмою «5-7-9», грантами на сади та теплиці, кешбеком на техніку та фінансуванню для меліорації.

Ефективність програм доводить їхню актуальність у складних воєнних умовах. Міністерство продовжує удосконалювати підтримку, зберігаючи прозорість і результативність. Фокус на малих виробниках сприяє зміцненню галузі, що є критично важливим для продовольчої безпеки країни.

Підтримка аграріїв залишається одним із ключових інструментів стабілізації та розвитку сільського господарства в Україні.

Отже, існує необхідність вдосконалення системи публічного управління АПК. Серед основних напрямів є так. Перш за все, це інституційне зміцнення та децентралізація. Зміцнення спроможності органів місцевого самоврядування є ключовим для ефективного управління сільськими територіями. Децентралізація дозволяє громадам самостійно визначати пріоритети розвитку та ефективніше використовувати ресурси. Важливо забезпечити належну підготовку кадрів та підтримку з боку центральної влади.

Існує необхідність у впровадженні інноваційних технологій. Використання цифрових технологій, таких як електронне урядування, системи моніторингу та управління ресурсами, сприяє підвищенню прозорості та ефективності управління. Зокрема, впровадження «розумного» сільського господарства може оптимізувати виробничі процеси та зменшити витрати.

Особливої уваги потребує вирішення економічних проблем малого та середнього бізнесу. Розвиток малого та середнього підприємництва є основою економічної стійкості сільських територій. Необхідно створити сприятливі умови для бізнесу, зокрема через доступ до фінансування, консультаційної підтримки та спрощення регуляторних процедур.

Активна участь громадян у прийнятті рішень також сприяє підвищенню довіри до влади та забезпечує врахування місцевих потреб. Механізми громадського обговорення, участі у плануванні та контролі за виконанням програм розви-

тку є важливими інструментами демократичного управління.

Співпраця з міжнародними організаціями та партнерами дозволяє залучити додаткові ресурси та експертизу для відновлення та розвитку сільських територій. Інтеграція до європейських структур відкриває нові можливості для фінансування та обміну досвідом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Повномасштабна війна спричинила безпрецедентні виклики для аграрного сектору країни, який традиційно є одним з провідних драйверів економіки. Передусім війна призвела до фізичного знищення сільськогосподарської інфраструктури. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, зруйновано десятки елеваторів, складів, машинно-тракторних станцій. Значні площі орних земель опинилися на тимчасово окупованих територіях або були заміновані, що унеможливило їх обробіток. Це прямо вплинуло на зменшення посівних площ, зниження врожайності та втрати продукції. Одним із найгостріших викликів стала блокада морських портів, через які експортувалось понад 70% української аграрної продукції. Порушення логістичних ланцюгів спричинило скупчення зерна на внутрішніх елеваторах, падіння закупівельних цін та фінансові труднощі для фермерів. Альтернативні маршрути через західний кордон не змогли повністю компенсувати втрати, адже не мають достатньої пропускної спроможності. Крім того, нестача пального, засобів захисту рослин, насіння та добрив, а також дефіцит робочої сили – особливо у прифронтових районах – посилили кризу в галузі. Багато фермерів змушені були згорнути або призупинити діяльність.

Були проаналізовані очікування сільськогосподарських підприємств, як індикатора стану аграрного сектора. Встановлено, що незважаючи на численні виклики, українські аграрії демонструють здатність до адаптації та прагнення до відновлення ділової активності. Проте реалізація позитивних очікувань залежить від узгоджених дій держави, міжнародних партнерів та самих підприємств. У довгостроковій перспективі – навіть в умовах війни – сільське господарство може зберегти статус одного з ключових секторів української економіки.

Показано, що держава активно працює над створенням страхових механізмів, субсидій та програм підтримки для сільгоспвиробників. Міжнародна допомога та ініціативи на кшталт «зернового коридору» частково стабілізували ситуацію,

але повноцінне відновлення галузі можливе лише за умов сталого миру та деокупації територій.

Удосконалення механізмів публічного управління розвитком сільських територій в умовах війни є надзвичайно актуальним завданням. Необхідно поєднувати інституційне зміцнення, впровадження

інновацій, підтримку підприємництва, залучення громадськості та міжнародну співпрацю для забезпечення стійкого розвитку та відновлення сільських громад. Тільки комплексний підхід дозволить ефективно відповісти на виклики та забезпечити гідне майбутнє для сільських територій України.

Список використаної літератури:

1. Вовк В. Комплексна оцінка ділової активності підприємства. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/322662799_Kompleksna_ocinka_dilovoi_aktivnosti_pidpriemstva/link/5a67603caca2720266b5cd74/download.
2. Колесник Я. В., Сергієнко А. М. Діагностика фінансового стану сільськогосподарського підприємства. Агросвіт. 2019. № 22. С. 69–74. DOI: 10.32702/2306-6792.2019.22.69.
3. Sakho A. Impact of Credit and Investment Resources on the Productivity of Agricultural Sector. European Journal of Sustainable Development. 2019. Vol. 8. No. 2. P. 335–345. DOI: 10.14207/ejsd.2019.v8n2p335.
4. Vozarova I., Kotulic R., Vavrek R. Assessing Impact of CAP Subsidies on Financial Performance of Enterprises in Slovak Republic. Sustainability. 2020. 12. 948. DOI:10.3390/su12030948.
5. Хорошун Ю. В., Проданова Л. В., Захарова О. В. Аналіз джерел інвестиційних ресурсів аграрного сектора. Економіка і організація управління. 2021. № 4 (44). DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2021.4.10>.
6. Шуст О. А., Варченко О. М., Крисанов Д. Ф., Драган О. О., Ткаченко К. В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектора економіки України у довоєнний та післявоєнний періоди. Економіка та управління. 2023. № 1. С. 6–26. DOI: 10.33245/2310-9262-2023-181-1-6-26.
7. Макалюк І. В., Кашпуренко Т. О., Баранніков М. О. Становище підприємств аграрного сектора України в умовах війни: фінансово-інвестиційні аспекти. Економіка та суспільство. 2023. Вип. 49. URL: https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/54700/1/Makaliuk_Kashpurenko_Barannikov_Stanovyshe_pidpriemstv_ahrarnoho_sektoru_Ukrainy.pdf. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-7>.
8. Державна служба статистики. Офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
9. The Joint Harmonised EU Programme of Business and Consumer Surveys: User Guide. – Brussels: European Commission, Directorate General for Economic and Financial Affairs, January 2024. URL: <http://surl.li/qsioq>

Tarasenko D.L., Paklin V.V. Analyzing the State of Agriculture to Enhance Rural Territorial Development Management Mechanisms in Ukraine Under Wartime Conditions

Abstract. The article comprehensively examines the impact of full-scale war on Ukraine's agricultural sector, highlights the problems of rural development in crisis conditions, and analyzes changes in the business expectations of agricultural enterprises based on annual surveys, which made it possible to identify the dynamics of the industry's mood, the adaptability of enterprises to military risks, as well as the main economic and managerial factors in strategic decision-making. It has been proven that in wartime, agriculture remains a key element of the economy, and the stability of export logistics and the institutional capacity of the authorities are critical for the further development of the industry. The need to improve public administration has been argued, in particular through decentralization, digitalization, support for small businesses, activation of public participation, and expansion of international cooperation. The large-scale direct and indirect losses of the industry caused by the destruction of infrastructure, disruption of logistics, pollution, and mining of land have been analyzed.

It has been established that despite numerous challenges, Ukrainian farmers are demonstrating their ability to adapt and their desire to resume business activity. It is emphasized that the realization of positive expectations depends on coordinated actions by the state, international partners, and the enterprises themselves. In the long term, even in wartime, agriculture can maintain its status as one of the key sectors of the Ukrainian economy.

Priority areas for reforming state support mechanisms for the agricultural sector have been identified, aimed at strengthening the resilience of rural areas in the face of military challenges and post-crisis recovery. It has been shown that the state is actively working to create insurance mechanisms, subsidies, and support programs for agricultural producers. International aid and initiatives such as the “grain corridor” have partially stabilized the situation, but a full recovery of the industry is only possible under conditions of lasting peace and de-occupation of territories. The feasibility of improving public management mechanisms for rural development in wartime conditions has been proven. A comprehensive approach to rural development management is described, which creates the basis for the sustainable recovery of Ukraine's agricultural sector after the war.

Key words: rural areas, agricultural sector, business activity, public administration, post-war recovery, agricultural production development.